

Pilipenko O. S.

Donbas State Pedagogical University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES CONCERNING FORMATION AND OPTIMIZATION OF SYSTEM OF ENTERPRISES LOGISTIC SERVICE

Summary

In the article there are viewed the theoretical and methodological approaches of the formation and optimization of the system of the logistic service of enterprises. The author pays great attention to the need of optimization of the logistic services' value and the organization of the system of logistic service's informational provision. It is proposed to implement the clear program concerning organizing the effective work of service center.

Key words: logistics, logistic operations, logistic services, logistic service, support service, commercial ties, competitive advantages, competitiveness.

УДК 658.15:330.111(045)

Повержук У.-Ю. М.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ФОРМ ТА ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено дослідженню існуючих форм, підходів до оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства та методів, що можуть бути використані для їх аналізу. Розглянуто думки науковців щодо можливих показників оцінки фінансово-економічного потенціалу. Досліджено механізм рейтингової оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства. Наголошено на важливості побудови інтегрального показника фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Ключові слова: потенціал підприємства, економічний потенціал, фінансовий потенціал, фінансово-економічний потенціал, методика, форми, підходи до оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Постановка проблеми. Фінансово-економічний потенціал є системним поняттям, що містить фінансову складову економічного потенціалу. Категорія фінансово-економічного потенціалу почала досліджуватись науковцями порівняно недавно, внаслідок чого науковцями не надано достатньо уваги проблематиці розвитку методики оцінки та виділення науково-методичних підходів та форм фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики науково-методичних підходів та форм оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства займалися такі автори, як Б.В. Артем'єв, Б.Є. Бачевський, О.І. Гопкало, О.М. Денисюк, Т.М. Кібук, Г.С. Макарова, Р.О. Толпежников, В.В. Турчак, О.С. Федонін, А. Ющенко, які у своїх роботах відобразили наявність значного інструментарію, що може бути застосований для оцінки потенціалу підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Науковцями досі не сформовано єдиних науково-методологічних підходів до оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні існуючих науково-методичних підходів учених до оцінки потенціалу, що дасть змогу сформулювати основні напрями розробки загальної методики оцінки фінансово-економічного потенціалу та допоможе підприємствам ефективно здійснювати управління наявними фінансовими ресурсами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ринковій економіці основними способами нарощення фінансово-економічного потенціалу господарюючих суб'єктів розглядаються прибуток і ринок капіталу. Прибуток виступає найбільш

швидким джерелом, проте має багато напрямів використання. Водночас підприємству необхідно враховувати те, що мобілізація коштів на ринку капіталу є довготривалим процесом та складним за реалізацією.

Підприємству необхідно розглядати можливості розширення наявних джерел залучення фінансових ресурсів, оскільки вони виступають основною базою для реалізації підприємством власного фінансово-економічного потенціалу.

Формування методичних підходів до оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємств створює нові можливості для розуміння підприємствами механізму та факторів, що впливають на результативний показник, а також дасть їм змогу забезпечити реалізацію наявного та планування майбутнього фінансово-економічного потенціалу в сучасних умовах господарювання.

Науковцями було сформовано основні форми оцінки потенціалу, що являють собою способи організації, змісту і загальні результати його оцінки. Зокрема, О.М. Денисюк [5, с. 14] та Г.С. Макарова [9, с. 91] залежно від виокремлюваних складників потенціалу, спрямованості його використання і нарощування вирізняють ресурсну (зорієнтовану на оптимізацію структури) і результативну (спрямовану на ефективність використання) форми оцінки. О.І. Гопкало [4, с. 35] у підходах до оцінки потенціалу підприємства за ознаками та методами поряд із ресурсним та результативним додатково виділяє ресурсно-функціональний та ресурсно-цільовий напрями.

О.М. Денисюк [5, с. 14] та Г.С. Макарова [9, с. 91] відзначають, що ресурсна форма, зорієнтована на визначення економічного потенціалу підприємства як сукупності виробничих ресурсів,

оцінює його величину як суму фізичних і вартісних оцінок окремих складників.

Основою концептуальної ідеї ресурсної форми, спрямованої на оцінку фінансово-економічного потенціалу, є орієнтація на кількість та якість наявних у його розпорядженні фінансових ресурсів, що можуть бути використані підприємством у процесі його господарської діяльності.

О.І. Гопкало [4, с. 35] зазначає, що в рамках ресурсної форми проводиться аналіз якості та структури окремих ресурсів підприємства з визначенням їх дефіцитності або надлишку.

Загалом, у рамках ресурсної форми оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства можуть бути використані нормативний, рейтинговий та індексний методи.

Нормативний метод пов'язаний із визначенням нормативів, що є еталонними, і порівнянням із ними фактично досягнутих показників, які характеризують оцінюваний фінансово-економічний потенціал.

Рейтинговий метод оцінки полягає в порівнянні показників фінансово-економічного потенціалу підприємства з показниками еталонного підприємства або найкращими показниками підприємств галузі, а також урахування показників конкурентів.

Індексний метод стосується не стільки оцінки самої величини фінансово-економічного потенціалу, скільки порівняльного аналізу ресурсозабезпеченості. Він передбачає наявність еталона для порівняння, яким можуть бути середнє значення за аналізованою сукупністю, показники кращого з підприємств галузі чи регіону, обґрунтований норматив; для нього характерне ігнорування структури елементів об'єкта оцінки.

Результативна форма оцінки показників потенціалу підприємства передбачає оцінку і діагностику ринкових можливостей організації виходячи із галузевих пропорцій економічних елементів та їх показників, дохідності різних видів діяльності, співвідношення попиту й пропозиції, наявності чи відсутності конкуренції, змін політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів [9, с. 91; 5, с. 14].

Специфіка методології результативної форми оцінки показників фінансово-економічного потенціалу підприємства полягає в тому, що в розрахункових моделях використовуються показники, які характеризують результативність сукупності фінансових ресурсів як єдиного цілого чи їх агрегованих елементів.

На практиці використовуються індикаторний і матричний методи результативної форми оцінки економічного потенціалу підприємства [9, с. 91].

Основою індикаторного методу є система індикаторів, за допомогою яких дається оцінка конкурентоспроможності фінансово-економічного потенціалу. Індикатор – це сукупність характеристик, які дають змогу формалізувати якісні стани об'єкта, що досліджується. Кожний індикатор, своєю чергою, є консолідованою оцінкою низки показників, кожний з яких відображає стан уже окремого елемента об'єкта, що досліджується. За допомогою цих індикаторів і показників оцінюються адаптивні здатності підприємства до еволюції попиту, адекватність змін структурної перебудови фінансово-економічного потенціалу, його розвиток у потрібних напрямках.

В основі матричного методу оцінки фінансово-економічного потенціалу лежить ідея розгляду процесів конкуренції залежно від їх динаміки.

Методологічною базою цього методу є криві життєвих циклів товарів, технології підприємства у цілому. За допомогою матричного методу можна оцінити рівень конкурентоспроможності фінансово-економічного потенціалу як свого підприємства, так і конкурентів, і, відповідно, обрати стратегію поведінки фірми на ринку.

Основою для розуміння ознаки, за якою здійснюється розроблення підходів до оцінювання фінансово-економічного потенціалу підприємства, можуть слугувати головні фінансові характеристики господарського процесу, а саме: прибуток, витрати, а також сукупність результатів і витрат підприємства.

Враховуючи вищезазначене, вітчизняні науковці (А.С. Макарова, Т.М. Кібук, Б.С. Бачевський, О.С. Федонін, А. Юценко) виділяють такі підходи до оцінювання потенціалу підприємства, звертаючись до методів і способів оцінки вартості майна: результатний (дохідний), витратний (майновий), порівняльний (ринковий), до яких кожен з авторів відносить низку своїх методів.

Т.М. Кібук поруч із вищенаведеними підходами розглядає ресурсний, структурний, цільовий методи, методику вартісної оцінки потенціалу, комплексну рейтингову оцінку, на основі конкурентного статусу, на основі узагальнюючого показника, на основі життєвого циклу, на основі інтегрального коефіцієнту [7, с. 156–158].

А.С. Макарова зазначає, що в рамках ресурсної форми залежно від часу, що береться до уваги під час оцінки, виділяють витратний (враховується минулий час) і порівняльний (дійсний час) підходи. У межах результативної форми залежно від проблемної орієнтації можна виокремити цільовий та дохідний підходи [9, с. 91].

Як зазначає Т.М. Кібук, якщо враховується тільки минулий час, то методи зараховуються до групи витратних; якщо тільки дійсний час – до порівняльних (ринкових); якщо до уваги береться тільки майбутній час – до групи результатних (дохідних) [7, с. 152].

Дохідний підхід оцінює вартість об'єкта на засаді величини чистого потоку позитивних результатів від його використання. Витратний (майновий) підхід визначає вартість об'єкта за сумою витрат на його створення та використання. Порівняльний підхід визначає вартість на базі зіставлення з аналогами, що вже були об'єктами ринкових угод [9, с. 91].

Кожен із вищеназваних підходів має свої недоліки, оскільки оцінки дають уявлення про якісні складники об'єкта аналізу, суб'єктивний характер аналітичних процедур, що не дає змоги ототожнювати отримані результати за вищевказаними методами з можливостями підприємства, а саме зі значенням фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Загалом, до дохідного (результатного) підходу найчастіше відносять метод дисконтування грошових потоків та метод капіталізації доходів, до витратного (майнового) підходу – метод чистої балансової вартості, метод скоригованої балансової вартості, метод оцінювання чистої ринкової вартості матеріальних активів. У межах порівняльного (ринкового підходу) розглядають метод порівняння продажів, метод галузевих коефіцієнтів, метод мультиплікаторів (метод ринку капіталів) та ін.

Крім того, науковці розглядають системи показників, що можуть бути використані для здійснення оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Зокрема, Б.В. Артем'єв доводить, що для аналізу рівня використання економічного потенціалу підприємств недостатньо відомих методів економічного аналізу, а доцільно використовувати показники капіталомісткості та трудомісткості виробництва [2, с. 3].

В.В. Ковальов уважає, що кількісно фінансовий потенціал характеризують показниками ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, внутрішньофірмової ефективності, прибутковості, рентабельності та інвестиційної привабливості [8, с. 368].

В.В. Турчак та С.Д. Чижинська для оцінки фінансового потенціалу пропонують здійснювати експрес-аналіз фінансових показників, що включає показники фінансової стійкості, ліквідності та рентабельності та заборгованості. Далі на базі отриманих значень формують рейтингову оцінку для певного підприємства, порівнюючи показники з нормативними. Автори пропонують визначати коефіцієнт комерційної репутації підприємства та оцінку ефективності системи управління фінансами [13, с. 51].

В.В. Ковалев стверджує, що питання, чи досягається достатній рівень вартісного та фінансового потенціалу підприємства може бути перевірено аналізом показників, які характеризують положення компанії на ринку капіталу [8, с. 88].

Р.О. Толпежников зазначає, що для оцінки фінансового стану найчастіше використовуються показники забезпеченості фінансовими ресурсами, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутку, рентабельності, оборотності [12, с. 279].

Одним із методів діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства виступає механізм рейтингової оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства. Рейтингування може проводитися як на основі абсолютних значень найважливіших статей звітності, так і на основі відносних величин бухгалтерських коефіцієнтів. Як абсолютні показники зазвичай беруться обсяг продажів (виручка), величина активів (підсумок балансу), чистий прибуток, рівень витрат.

Рейтингове число визначається за формулою:

$$R_j = \sum_{i=1}^n \frac{1}{n \cdot N_i} a_{ij}, \quad (1)$$

де n – кількість показників, які використовуються для рейтингової оцінки;

N_i – нормативні вимоги для i -го коефіцієнта;

a_{ij} – значення i -го коефіцієнта.

За повної відповідності значень фінансових показників a_{ij} їхнім нормативним мінімальним рівням рейтинг підприємства, вибраного як рейтинг умовного задовільного підприємства, буде рівний одиниці. Фінансовий стан підприємства з рейтинговою оцінкою, меншою за одиницю, характеризується як незадовільний [1, с. 242].

Для створення рейтингу підприємств передбачається використання п'яти показників, які найчастіше беруться та найповніше характеризують фінансове становище:

- $K_{заб}$ – забезпеченість власними коштами;
- $K_{пот}$ – коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності);
- $K_{об}$ – інтенсивність обороту капіталу (коефіцієнт оборотності активів);
- $R_{пр}$ – ефективність управління підприємством (коефіцієнт рентабельності продажів);
- $R_{БК}$ – прибутковість (рентабельність) власного капіталу підприємства.

На основі наведених п'яти показників визначається рейтинг підприємства за формулою:

$$R = 2 * K_{заб} + 0,1 * K_{пот} + 0,08 * K_{об} + 0,45 * R_{пр} + R_{БК}, \quad (2)$$

Нормативне значення рейтингової оцінки – 1. Порівняння показників і рейтингової оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства необхідно розраховувати за низку років, що дає можливість зробити висновки про ефективність бізнесу. Зростання рейтингу свідчить про поліпшення фінансово-економічного потенціалу підприємства, зниження – про погіршення.

До переваг наведеної методики можна віднести таке:

1) запропонована методика базується на визначенні реальних фінансових коефіцієнтів, використовує багатовимірний підхід до оцінки фінансово-економічного потенціалу;

2) рейтингова оцінка фінансово-економічного потенціалу підприємства здійснюється на основі даних публічної фінансової звітності підприємства;

3) рейтингова оцінка є порівняльною і динамічною. Отриманий часовий ряд обробляється за правилами математичної статистики;

4) для отримання рейтингової оцінки використовується алгоритм, що реалізує можливості математичної моделі порівняльної комплексної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Методика комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства заснована на теорії і методиці фінансового аналізу підприємства в умовах ринкової економіки. Для комплексної рейтингової оцінки фінансово-економічного потенціалу на основі матричної моделі можуть бути використані методи сум, бальної оцінки і методи відстаней.

І.М. Репіна [10] вперше запропонувала здійснювати оцінку потенціалу підприємства за допомогою системи показників методом порівняльної комплексної рейтингової оцінки, використовуючи алгоритм графоаналітичного методу аналізу «Квадрат потенціалу», ідею якої підтримали О.С. Касьянова, Н.В. Федонін, А.Л. Сабадирьова та інші науковці. Метод використовує системи показників за такими функціональними блоками:

- виробництво, розподіл та збут продукції;
- організаційна структура та менеджмент;
- маркетинг;
- фінанси.

Блок «Фінанси» є результативним, характеризує успішність функціонування підприємства та фактично являє собою показник фінансово-економічного потенціалу підприємства. Оцінка за вищевказаним методом дасть змогу виявити слабкі місця в розвитку підприємства та звернути увагу, яку ланку його господарської діяльності необхідно покращити.

До складових частин методики формування фінансово-економічного потенціалу підприємства можна також віднести такі важливі фактори, як кон'юнктура ринку та конкурентоспроможність підприємства.

За результатами оцінки фінансово-економічного потенціалу за допомогою вищезазначених форм, підходів та методів необхідно звернути увагу на можливість виведення інтегрального показника фінансово-економічного потенціалу, що містив би у своїй структурі основні результати проведеного аналізу, його основні складники – фінансовий та економічний потенціал, а також їх основні субпотенціали – виробничий, маркетинговий та інвестиційний потенціал.

Висновки. Діяльність підприємства є комплексною, тому повноцінна оцінка фінансово-економічного потенціалу неможлива без дослідження існуючих форм оцінки потенціалу підприємства, оскільки саме в процесі його реалізації забезпечується формування первинних фінансових ресурсів, що використовуватимуться підприємством

у своїй діяльності, у тому числі в інвестуванні. Подальше проведення розробки методичної бази для аналізу фінансово-економічного потенціалу повинне бути спрямоване на формування єдиного зведеного інтегрального показника, який би враховував специфіку формування субпотенціалів, що входять до його складу.

Список літератури:

1. Артими-Дрогомирецька З.Б. Моделювання рейтингової оцінки фінансового стану підприємств / З.Б. Артими-Дрогомирецька // Формування ринкової економіки в Україні. – 2008. – Вип. 18. – С. 238–244.
2. Артем'єв Б.В. Оцінювання обмежень у використанні економічного потенціалу підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / А.Б. Артем'єв ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 240 с.
3. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблодська, О.О. Решетняк – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 400 с.
4. Гопкало О.І. Дослідження ресурсного потенціалу промислового підприємства: методологічні особливості / О.І. Гопкало // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2010. – № 2. – С. 33–42.
5. Денисюк О.М. Аналіз економічного потенціалу підприємства / О.М. Денисюк, О.П. Фаренюк, О.М. Таранюк // Матеріали 8-ї міжнародної науково-практичної конференції «Найновітє науки постиження». – Софія : Бял ГРАД-БГ ООД, 2012. – Т. 6. – С. 13–17.
6. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання : [підручник] / Н.В. Касьянова [та ін.]. – Донецьк : Цифрова типографія, 2012. – 257 с.
7. Кібук Т.М. Систематизація методів оцінювання стратегічного потенціалу підприємства / Т.М. Кібук // Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2012. – № 30. – С. 151–159.
8. Ковалев В.В. Финансы организаций (предприятий) : [учебник] / В.В. Ковалев. – М. : Велби, Проспект, 2006. – 352 с.
9. Макарова Г.С. Форми оцінки економічного потенціалу підприємства / Г.С. Макарова // Економіка розвитку. – Харків, 2011. – № 4(60) . – С. 89–92.
10. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І.М. Репіна // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 1998. – № 2. – С. 262–271.
11. Сабадириьова А.Л. Теоретичні та організаційні аспекти оцінки потенціалу підприємства / А.Л. Сабадириьова // Збірник наукових праць Донецького державного університету. Серія «Економіка». Т. IX, вип. 110: Оцінка ефективності використання ресурсів підприємствами Донецького регіону. – Донецьк : ДонДУУ, 2008. – С. 186–194.
12. Толпежніков Р.О. Методика оцінювання виробничого потенціалу підприємства / Р.О. Толпежніков // Економіка і регіон. – 2012. – № 6. – С. 102.
13. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання / В.В. Турчак, С.Д. Чижинська // Молодий вчений. – Херсон, 2014. – № 8(2). – С. 49–52.
14. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / О.С. Федонін. – Київ : КНЕУ, 2004. – 316 с.
15. Юценко А. Підходи та методи оцінки вартості бізнесу в сучасних умовах / А. Юценко // Економічний аналіз. – 2011. – № 8(1). – С. 343–346.

Повержук У.-Ю. Н.

Буковинский государственный финансово-экономический университет

ИССЛЕДОВАНИЯ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИХ ФОРМ И ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Статья посвящена исследованию существующих форм, подходов к оценке финансово-экономического потенциала предприятия и методов, которые могут быть использованы для их анализа. Рассмотрены мысли ученых о возможных показателях оценки финансово-экономического потенциала. Исследован механизм рейтинговой оценки финансово-экономического потенциала предприятия. Подчеркнута важность построения интегрального показателя финансово-экономического потенциала предприятия.

Ключевые слова: потенциал предприятия, экономический потенциал, финансовый потенциал, финансово-экономический потенциал, методика, формы, подходы к оценке финансово-экономического потенциала предприятия.

Poverzhuk U.-Y. M.

Bukovina State University of Finance and Economic

SCIENTIFIC RESEARCH OF METHODOLOGICAL APPROACHES AND ASSESSMENT FORMS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC POTENTIAL OF THE COMPANY

Summary

The forms, approaches and methods of estimating financial and economic potential of the company are investigated. Views of scientists about possible indicators of estimate financial and economic of the company are analyzed. The mechanism of rating financial and economic potential of the company is examined. The importance of building an integrated indicator of financial and economic potential of the company is emphasized.

Key words: enterprise potential, economic potential, financial potential, financial and economic potential, methods, forms and approaches to assessing the financial and economic potential of the company.